

Archeologie a veřejnost. Jakou podobu má mít v současnosti „brána do pravěku“?

Na počátku 21. století archeologie Čech, Moravy a Slezska prožívá pro svoji prezentaci veřejnosti období kolísání mezi tradiční muzeologií a přístupem „public archaeology“. První z nich se sám cítí být v problémech (Stránský 2005, Šebek 2008), druhý se ale ještě neetabloval. Archeologie ztrácí na atraktivitě ve srovnání s jinými obory. Přitom ekonomická náročnost práce s jejími prameny je vysoká, potřebovala by tedy získat zájem veřejnosti. Nálepkováním „první“ a „druhá“ archeologie se snaží právo na existenci odvozovat z vědecké linie a péče o kulturní dědictví. Pro autora této stati se po jeho osobních zkušenostech¹ zdálo být nejlepší učinit místo zobecnujícího a teoretického psaní a bezúčelného povídání na konferencích konkrétní pokus o jedno možné řešení, a to realizaci² Archeoparku pravěku ve Věstarech. Cílem této stati je pokusit se postihnout důvody, proč je takové řešení (jako jedno z možných) aktuální.

■ Radomír TICHÝ
Katedra archeologie FF
Univerzity Hradec Králové

Jak k této situaci došlo?

Archeologie je humanitní disciplína, jejímž posláním jsou jistě nové poznatky jako takové, zároveň by však měla humanizovat soudobou společnost. To zdůvodňuje

existenci archeologie, která se díky tomu stává součástí současné společnosti. Po roce 1989 v našich zemích prudce narostl počet archeologů a vznikly nové archeologické organizace státní, krajské i nestátní (Tomášek 2011, 118). Trendem doby však bylo, že všichni z nich se hlásili spíše k „vědecké“ archeologii, kdežto její popularizační/pedagogická část téměř vymizela. Je dost dobře možné, že se na vztahu profesionálů k amatérům podepsalo „citlivě vnímané nebezpečí ničení archeologických lokalit detektory kovů“ (Tomášek 2011, 117), možná to byly i důvody další. Vývoj současné společnosti (neprofesionálů) postupoval tak rychle, že účinnost i nových forem prezentace oboru velmi rychle zastarala. Neprofesionálové začali ztrácet představu o archeologii či pravěku jako celku. Ti, kteří byli původně součástí muzejních spolků, začali objevovat nové cíle ve vztahu k archeologii (detektory v amatérské archeologii, zábava v archeologii zážitkové). Profesionalizace a institucionalizace přála více vědě, tedy představě vědy jako čehosi nesrozumitelného (neprofesionálům), a proto vědeckého. Věda se také díky zákonu o povinnosti investora hradit náklady na archeologický výzkum stala tou, která pečuje o archeologické kulturní dědictví.

Péče o zachování archeologických památek v souladu s duchem doby vsadila na vymahatelnost zákona. Pozapomněli jsme ale na druhou možnost, a to, že výsledky archeologie by veřejnost mohly zajímat. Prostě jen proto, že jsou samy o sobě zajímavé, že nejsou (vždy) zcela jednoznačně interpretovatelné (a tím nás stále přitahují), nebo že přeci jen formují naše představy odkud a kam (a hlavně kudy) jdeme. Zatímco archeologie ve stylu „public

archeology“ by měla ve 21. století znamenat „rozšíření sféry služeb archeologie pro veřejnost“ (Pavluš 2004, 280), v našich podmínkách se do vzdělávání, technologií, politiky, žurnalistiky, prezentace či turismu příliš nepropracovala. Snad s výjimkou ochrany kulturního dědictví, což je hlavní téma současné archeologie.³ Problémem je, že svoje původní pozice nedrží v našich podmínkách ani tradiční muzeologie. Ta na jedné straně vyžaduje další prohlubování teorie (Stránský 2008), která je však odmítána jako samoúčelná (Šebek 2008, 180 – 181). Jako protiváha se objevují řešení praktická (Králová 2010), která nejsou považována za vědu. Tyto problémy však veřejnost nezajímají. Potřebuje vidět výsledky, zvláště proto, že představuje dnes již daleko větší část společnosti, než obsáhly dříve muzejní spolky (o tom blíže Kirsch 2011).

Hodnocení reálné situace je zřejmě citlivé pro kohokoli z archeologů, máme však možnost nechat promluvit o příčinách této situace muzeologa Z. Z. Stránského. Dle něho „se archeologové nechali strhnout do sféry kulturního dědictví a památek“, a v důsledku toho památkové ústavy vytlačily muzea z jejich pozice (zdůrazňují totiž i svoji školitelskou, publikační a výstavní činnost v regionu) (Stránský 2005, 183–185). Nastavil Z. Z. Stránský příliš ostře archeologii zrcadlo? Domnívám se, že trendem doby je, že instituce z finančních důvodů prezentují i role, které objektivně plnit nemohou. Protože na to jednoduše nemají čas. Ano, vědecký přehled prehistorie mohou dát archeologické ústavy (ten pražský vydal nejnovější kompendium českého pravěku v letech 2007–2009), ale ty nejsou určeny veřejnosti. Prakticky orientované instituce se věnují

1 Autor vyučuje budoucí archeology, po léta vzdělával nejstarší dějiny budoucí učitele dějepisu, psal popularizační knihy a vedl Centrum experimentální archeologie ve Věstarech s výukovými programy „živé archeologie“ pro školy.
2 Archeologický realizační tým tvořili i v této problematice zkušený pedagogové (Mgr. Hana Dohnálková – francouzština, Mgr. Václav Drnovský – výtvarník) a informatik (Ing. Lukáš Ďurďa).
3 Na tom není jistě nic špatného, nemůže však jít o téma jediné.



■ Obr. 1 „Jámová archeologie“ je součástí světa archeologů dnes



■ Obr. 2 Model ukazuje návštěvníkům co jsou ony „díry do země“



■ Obr. 3 Některé jeskyně byly „podsvětím“ pravěkých lidí



■ Obr. 4 Archeologie zkoumá i nálezy pod dnešní hladinou řek a jezer

pouze terénu, muzea svému regionu, ostatní instituce vědě vyjádřené množstvím RIV bodů, takže ve skutečnosti o prezentaci prehistorie nestojí žádná z nich.⁴ Navíc tato soutěž vede k tomu, že uvedené body díky svému objemu ztratí ekonomickou hodnotu (to poznal už Obelix ve své „firmě“, viz *Gosciny – Uderzo 2000*), takže si všichni podřezávají větev sami pod sebou. A tak už zbývají pouze dobrovolné zájmové organizace nebo komerční firmy, tedy ty, kterých se obává Z. Z. Stránský (2005, 185). Dalším možnou institucí jsou univerzity, které se zabývají vzděláváním o archeologii.⁵

Proč je třeba Archeopark pravěku?

Palčivým problémem se stává skutečnost, že i přes současnou možnost prezentace veřejnost ztrácí ucelenou představu o pravěku, nebo archeologii. Každý si zvykl vytrhnout pro sebe z „rychlých médií“ tu svoji část nesourodých informací, podobně jako objev detektoru kovů ztrácí archeologické souvislosti po svém vyjmutí ze země. Důvodů, proč hledat novou širokou a specializovanou formu prezentace pravěku například v podobě archeoparku je díky tomu více:

■ **1. Lidé málo čtou:** Pravdou ale je, že naši čtenáři po Eduardu Štorchovi a Josefu Augustovi nedostali alternativu „lehčího čtení“, byť by šlo o komiks. Jsou všechny komiksy špatné? Např. proslulý Asterix má zvládnutou faktografickou stránku hmotné kultury tak dobře, že za toto vzdělání se jeho čtenáři nemusí stydět. Ale navíc, mnohé z tohoto čtení je nejen velmi dobrou satirou na současnost (např. *Gosciny – Uderzo 2000*), ale dokonce je schopno dát současnosti přímé poučení. Zmůže v tomto směru něco náš (ano, dětský) Človíček (*Teisinger 2005*)? O dětských či popularizačních časopisech o archeologii pro dospělé raději nemluvě. Neexistují. Kde potom můžeme hledat čtenáře archeologických encyklopedií jistě vynikajícího záměru v nakladatelství Libri? (Bohužel se tato

produkce omezila na pár let po roce 2000). Možná nepředstavitelná pro mnohé archeology je představa, že i nejrůznější řady „děsivých dějin“ jsou pro archeologii přínosem jednoduše proto, že rozšiřují cílovou skupinu archeologie.

V expozici Archeoparku pravěku jsme nechtěli rezignovat na schopnosti čtenáře. Výsledkem byly tabule členěné do boxů, které umožňují vybírat si čtení. Lze odlišit krátké popisky u replik artefaktů od nezávislých textů k obrázkům. Nebylo to zbytečné, jsou návštěvníci, kteří v expozici strávili několik hodin, dokud vše nepřečetli. Nebo se chtějí vrátet, aby dočetli.

■ **2. Výuka pravěku na základních a středních školách není uspokojivá:** Jde o statistiku, která nikdy nebude zcela pravdivá (vy byste vyplnili anketu o vašich nedostacích?). A tak se zdá, že se od dob pánů Piče, Čermáka nebo Štorcha příliš nezměnilo. Stále jsou, byť v menšině, učitelé, kteří pravěk rádi učí. Nedomnívám se, že by učebnice způsobily zcela zásadní změnu. Každou učebnici v hodině dějepisu totiž v ruce musí držet učitel, který ji umí nebo neumí vyložit. Po roce 1990 začali na pedagogických fakultách dějiny pravěku mnohdy učit archeologové, což bylo žádoucí. Na některých z těchto fakult byla však výuka nejstarších dějin (pravěk, starověk) minimalizována. Také rozšíření počtu hodin výuky pravěku dle témat v nově psaných učebnicích nemusí znamenat, že jsou opravdu odučena každým učitelem. Ne každý učitel „si umí s pravěkem poradit“. Zajímavou výpověď z období „zlomu“, kdy se objevily první učebnice sepsané (1995), podal S. Vencl (1995). Ze dvou extrémů (didaktik × archeolog) volil raději specialistu archeologa, přestože u něj hrozí pojetí nepřiměřené věku. Podstatné pro něho je, zda autor artefakty používá jako zdroje informací o zaniklých formách lidského chování, ale oceňuje i vertikální témata ze života v pravěku.

Právě tento přístup volila expozice Archeoparku. Patro „život“ (**obr. 9,**

⁴ Výjimečná zůstává pozice Národního muzea, toho času však v přestavbě, a nutno říci, v rámci této instituce v konkurenci s ostatními obory a obdobími dějin.

⁵ Na provozu Archeoparku pravěku ve Vsestarech se úzce podílí katedra archeologie FF Univerzity Hradec Králové, přestože Archeopark o.p.s. je zcela samostatný subjekt.



■ Obr. 5 Megalitická hrobka je jen vstupem k hrobům našeho území



■ Obr. 6 Pravěké doly v patře „podzemí“

11, 12) je organizováno po jednotlivých tématech (od přírodního prostředí a osídlení až po válku a smrt) a v patře „nebe“ (obr. 15) (kde jinde než ve světě idejí by měla být ideální představa archeologů o periodizaci pravěku?) jsou artefakty přímo před obrazy Libora Baláka (obr. 16), takže archeolog ponechává návštěvníkovi na paměti význam artefaktu jako pramene, přitom jde o (funkční) repliky odkazující pomocí obrazu na způsob použití člověkem. Školní exkurze v Archeoparku rozšiřují řady učitelů sympatizujících s pravěkem o ty, kteří se rádi na místě poučí, a břímě „opičího období“ mohou (ale nemusí) nechat průvodcům.

■ 3. Je potřeba prezentace celého pravěku jako úvodu do regionálních

nebo specializovaných muzeí:

Je logické, že regionální nebo specializovaná muzea (myslím tím konkrétní období pravěku, jako třeba oblíbení Keltové) prezentují svůj obsah. Právě proto nám chybí přehled pravěku. Banálně to může znít studovaným archeologům, ale pro část veřejnosti např. existují v nejlepším případě pravěky dva, ten s dinosaurů, a ten s našimi předky. V horším případě s oběma dohromady. Takové chápání souvisí s pochopením pro archeologické prameny jako takové (tedy s archeologickým kulturním dědictvím!). Ničí stavební činnost kostí lidí, nebo kostí dinosaurů? Čeho se na našem území nachází (a ničí) více? Myšlenka specializovaného muzea pravěku není u nás nová, ovšem J. Neustupný (1966, 221) jím míní

především instituci se soustředěným archeologickým materiálem, který je specifický způsobem získávání i uložení. Prezentace pravěku byla tématem pro K. Sklenáře (1983), který se oprávněně vzhledl v dobově moderním pojetí muzeí pod širým nebem. K jeho první realizaci u nás došlo v Březně u Loun úsilím manželů Pleinerových, později v zájmových organizacích nejrozličnějšího typu (Villa nova Uhřetín, Altamira Kosmonosy, CEA Všešary, ad.).

V Archeoparku pravěku ve Všešarech jsme již vycházeli ze všeobecně známých nedostatků osamocených muzeí v přírodě. K nim patří absence budovy expozice, do které se může návštěvník vždy vrátit a ujasnit si svoje otázky



■ Obr. 7 Hroby různých typů patří k typickým objevům archeologie



■ Obr. 8 Jaký může být poklad vidí návštěvník v oddělení depotů



■ Obr. 9 Dotyková obrazovka u modelu pravěké krajiny



■ Obr. 10 Budova expozice (vpravo) obklopená venkovními objekty muzea v přírodě



■ Obr. 11 Zasklené tabule s replikami a obrazy Tomáše Šlapáka doplňují model krajiny. Okny je vidět ven do muzea v přírodě



■ Obr. 12 Model pravěké krajiny v patře „život“ představuje osídlení mladého neolitu a časného eneolitu, což umožnilo předvést více typů archeologických pramenů

z venkovní expozice. Dalším problémem je reálná péče o venkovní stavby, které, na rozdíl od středisek zájmových sdružení, musí být vždy bezpečné pro návštěvníky. Archeopark Všešary požadavek „ručně stavěné vesnice“ řeší samostatným areálem s menšími stavbami v prostoru původního CEA (obr. 18). Představu celého pravěku pak řeší nejen expozice v hlavní budově, ale i všechny venkovní areály (doba kamenná, bronzová, železná), včetně konstrukcí hrobů a podoby pohřebišť (obr. 19).

■ 4. Je možné k ochraně archeologického dědictví využít nejen vymáhání zákona, ale i pozitivní motivaci, tedy prevenci: Základem k získání motivace jistě je v případě archeologie srozumitelnost a názornost. Podle Z. Z. Stránského (2005, 128) ale právě archeologové komponují prezentační formu jako

vědeckou studii a pak se diví, že realizace nemá odpovídající ohlasy. Mnohé expozice jsou postaveny na vystavování náleзовých celků. Přitom prezentační formy by měly zasahovat do vědomí, podvědomí i nevědomí člověka (Stránský 2005, 127). Návštěvník odchovaný televizí a počítačovými hrami se soustředí na nové stimuly, zajímá ho vztah mezi navazujícími obrazy a scénami. Důležité je vyvolání úžasu, což lze dosáhnout výraznou instalací exponátu a jeho autenticitou. Takový zážitek nemůže televize ani internet nikdy poskytnout (Králková 2010, 52).

V Archeoparku pravěku ve Všešarech je cílem ukázat v patře „podzemí/podsvětí“ nejen prostředí, kde se nacházel pravěký člověk (včetně pocitu stísněného prostoru), ale i typy pramenů, kde archeologie získává poznatky

archeologie – „jámová archeologie“ sídliště, jeskyně, archeologie mokřin, doly, hroby a depoty. Jejich zpracování se snažilo o autenticitu i informovanost (obr. 1–8). Další výraznou instalací měl být model pravěké krajiny (velikosti 8 × 3 m) v patře „život“, který může seznámit návštěvníka s tím, co dnes už vidět v současné krajině nemůžeme (obr. 12). Mezi další zážitek by mělo patřit samotné venkovní muzeum v přírodě, které umožňuje dále pocítit osobní zážitek (obr. 10, 18–19). Obliba takových expozic se stále celoevropsky udržuje (Paardekooper 2012). Obdobně by mohla fungovat i autentická venkovní expozice archeologického výzkumu (obr. 17), se kterým se návštěvník také nemá možnost vždy osobně setkat. Všechna tato prostředí jsou přitom navzájem odlišná, neměla by tedy návštěvníkovi splýnout.



■ Obr. 13 Ve výstavním sále se obměňují tematické výstavy



■ Obr. 14 Kinosál je prostředím také pro virtuální realitu



■ Obr. 15 Z patra „nebe“, obkrouženého proudovou vitrinou, lze pohledem přes zábradlí do spodního patra pozorovat model pravěké krajiny pohledem letecké archeologie



■ Obr. 16 V patře „nebe“ dominuje proudová vitrina s obrazy Libora Baláka a replikami artefaktů z jednotlivých období pravěku

■ **5. Faktů současného nashromážděného poznání je tolik, že je třeba je utřídit a zpracovat v prezentaci veřejnosti:** Obor nazývaný v zahraničí jako archeodidaktika hraje stále větší roli. Už S. Vencl (1995, 284) při hodnocení autorů učebnic pravěku jednoznačně preferuje odborníka, v našem případě nutně archeologa, a to se zdůvodněním, že „*neodborníci retardují stav poznání nejméně o jednu generaci*“. To se netýká jen učebnic. Než všeobecně teoreticky poučený muzeolog se jeví vhodnější archeolog vybavený pedagogickými, komunikačními, muzeologickými, jazykovými a marketingovými znalostmi. Množství poznatků dnešní doby nám už jiné řešení ani neumožňuje. Ano, je možné, že archeologická odbornost (myslím ryze archeologické poznatky) specialisty na „public archeology“ se liší od odbornosti tradičně pojatého vědce, ale oba musí

v současnosti pracovat s informacemi stejné úrovně. Naopak, pozice „public archeology“ je o to obtížnější, že musí preferovat některé ze současných stanovisek k danému problému (jinak by nebyla veřejnosti srozumitelná), proto pro ni neexistují „bílé místa“ v poznání (myšleno samozřejmě v rámci dané pramenné základny, nikdo by nemohl předstírat, že zná např. písně lidí pozdní doby kamenné). Velmi dobrý přehled o úskalích přispíráliš sofistikované expozice zahlezené sama sebou podává K. Sklenář (1998) na příkladu dnes již minulé stálé expozice o prehistorii nejen našeho území v Národním muzeu. Pravdou ovšem je, že záleží na určení cílové skupiny, pro odborníky byla tato expozice velmi účelná.

V expozici Archeoparku bylo cílem vyhnout se artefaktuálnímu popisu stejně jako antropologickým

zobecněním. Přestože jistě existují různé cílové skupiny archeodidaktiky (jinou úroveň má jistě archeodidaktika pro budoucí archeology v porovnání s tou zaměřenou na nearcheology) bylo nutné informace upravit do nejzákladnější struktury: co je pod zemí, to známe, přestože to nemusíme umět vždy vysvětlit, co bylo nad zemí v pravěku, známe z útržků hmotných pramenů, které nám dávají pouze „minipříběhy“, co bylo v myslích pravěkých lidí (a v patře „nebe“) se s jistotou nikdy nedozvíme, i nám známé útržky ale svědčí o tom, že mysl těchto lidí byla složitá. Informace bylo nutno podřídit cíli: je třeba pracovat s co nejširší cílovou skupinou veřejnosti. Nejde také pouze o jakési „zjednodušování vědeckých poznatků“. I prezentace archeologie musí být věda. I ona se čas od času dostane do situací, kdy je nucena odpovídat na



■ Obr. 17 Venkovní expozice archeologické exkavace vysvětluje výzkum „jámové archeologie“ a slouží k vyučování dokumentace pro studenty archeologie FF UHK



■ Obr. 18 Pozůstatky „pravěké vesnice“, předchůdce archeoparku



■ Obr. 19 Typy nadzemních úprav hrobů v pohřebním areálu



■ Obr. 20 Dílna je místem rukodělné činnosti

otázky z řad veřejnosti velmi nečekané (např. jak dlouho stavěli tento dům?, jak se používá tento nástroj?), musí potom tyto informace adekvátně „vyrobit“ (Tichý 2000). Takový přístup časem získal i oporu vědy s konkrétními návrhy řešení (Unger 2005).

■ **6. Archeologie má jen velmi malou zpětnou vazbu o názoru veřejnosti na sebe sama:** A můžeme doplnit, a svůj obraz vnímá spíše z problematičtějších pohledů veřejnosti (překážka stavebních prací, finanční požadavky na svoje fungování dané potřebou skladů, laboratoří, nákladných analýz, apod.). Možná proto se archeologie uzavřela tolik do sebe, možná proto rodící se budoucí archeologové procházejí iniciací okamžiku, kdy se stanou vědcem a přepadnou na opačnou stranu barikády do světa sobě podobných jedinců, kde jim může být dobře. Není tolik těch, kteří by tuto hranici nepokročili. Dle mého názoru je v poslední době velmi zdařilou výjimkou práce V. Mikešové (2012), která se upřímně snaží odezvu veřejnosti mapovat. Není její chybou, spíše údělem nízké komunikační schopnosti dnešního multikomunikačního světa, že pracuje stále s velmi malým vzorkem respondentů.

A tak prozatímním ponaučením může být především to, že záleží na prostředí a profesní skupině, které se v dotazníku ptáte. Jinak bude nabitý sám archeolog týraný nejen přírodními podmínkami na probíhajícím výzkumu, jinak návštěvník archeoparku, mile překvapený a nasycený nejen informacemi. Hlavní zpětnou vazbou Archeoparku Všestary je dávno známá stále účinná návštěvní kniha. Je to místo komunikace s veřejností o archeologii. Přímá výpověď zde prozrazuje mnohé.

■ **7. Interaktivní metody je dobře chápat v tradičním i netradičním pojetí:** Jistě, v době překotného pohybu vpřed je nutné vytvářet nové a originální formy prezentace pravěku a archeologie. Neměly by však přerůst v závod s nejméně výsledkem. Konečným omezením jsou totiž ekonomická udržitelnost spolu s hledáním hranice podbízení se návštěvníkovi. Asi nejčastějším zaklínadlem současnosti je slovo

„interaktivní“. Nikdo však už neví, co vše by se za to dalo považovat. Podle některých zapojení virtuální reality (kvůli tomu však není nutné chodit do muzea či archeoparku), jindy „jen“ možnost na něco sahat (Králová 2010, 55). Výčet si dovoluji rozšířit o pouhý požadavek už vyřčený V. Matouškem (2000), totiž, aby nové expozice byly vskutku originální. Není ke škodě k osvědčeným se vrátit, třeba v jiném využití.

Pojetí Archeoparku pravěku ve Všestarech vyznává především snahu odlišit důsledně jednotlivá komunikační média. Především expozici pravěku v budově a pod širým nebem. V kontaktu s replikami je návštěvník v didaktické dílně (obr. 20, 23), nebo možná někdy i ve výstavním sále (obr. 13), jediná dotyková obrazovka rozšiřuje informace patra „život“ a je možností (asi především pro děti) si tak trochu pohrát (obr. 9). Promítá se pouze v odděleném kinosále (obr. 14), boty si zablátíte jen v muzeu v přírodě (obr. 10), kam se ovšem můžete podívat i z mírného nahledu „oknem do pravěku“ v patře „život“ (obr. 11). Malým (velkým by se chtěl stát málokdo z návštěvníků) archeologem ve venkovní exkavaci můžete být pouze ve vybrané dny, pokud vám místo nezaberou studenti archeologie (obr. 17). A pokud si nechcete lámat hlavu nad tím, co nosili na sobě pravěcí lidé při rituálech (opravdu těžko se to kdy dozvíme), můžete se zapojit do „divadelního představení“ (obr. 21, 22).

Závěr

Tradiční muzea budou i nadále prezentovat autentické originální archeologické nálezy. Je to dobře a nutné. Neexistuje jistě jedna „brána do pravěku“. Pro někoho to bude stále kniha od Eduarda Štorcha, pro jiného jeho učitel dějepisu, nebo jednoho dne nová prehistorická expozice Národního muzea. Archeopark pravěku se k nim přiřadí, protože oslovit početnou nearcheologickou veřejnost dalšími způsoby poznání je nutné. V tom se přeci jen přístup „public archeology“ liší od tradičně pojaté archeologie, jejíž perspektivu lze vidět ve velkých expozicích a výstavách napříč jednotlivými obory (Králová 2010, 51).



■ Obr. 21 „Divadelní představení“ je důležitou součástí procesu „rozhybání artefaktů“, jímou může být archeologický experiment



■ Obr. 22 Zapojení návštěvníků do děje

Použitá literatura

Gosciny, R. – Uderzo, A. 2000: Obelix a spol., díl 21, Praha, 3. Vydání
 Kirsch, O. 2011: K vymezení některých základních funkcí spolků jako významných reprezentantů muzejnictví v českých zemích v letech 1867–1951, Nováková, D. (ed.): Muzejní spolky včera a dnes, Čáslav, 15–25
 Králová, M. 2010: Továrny na zážitky, Respekt 33, roč. XXI, 16. – 22.8.2010, 49–55
 Matoušek, V. 2000: Archeologické muzejní expozice v Čechách jako odraz koncepce studia pravěku a středověku, Archeologické rozhledy LII, 453–463
 Mikešová, V. 2012: Archeologie a veřejnost – vztah vědního oboru a laické veřejnosti. Praha, nepubl. Diplomová práce, Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou FF UK Praha, 138s. a přílohy
 Neustupný, J. 1966: Muzeum pravěku, Časopis Národního muzea 135, 219–225
 Paardekooper, R. 2012: The value of an Archaeological Open – Air Museum is in its use. Understanding Archaeological Open – Air Museums and their Visitors. Leiden
 Pavlí, I. 2004: Experimentální archeologie a současné trendy univerzitního studia, Živá archeologie – (Re)konstrukce a experiment v archeologii 5, 278–280
 Sklenář, K. 1983: Skanzenové expozice pravěkého stavebnictví, Muzejní a vlastivědná práce, 21, 193–201

Sklenář, K. 1998: Archeologická expozice Národního muzea: z Čech do Evropy – a zpátky?, Muzejní a vlastivědná práce/ Časopis Společnosti přátel starožitností, 36/106, č. 1, 15–30
 Stránský, Z. Z. 2005: Archeologie a muzeologie. Brno
 Stránský, Z. Z. 2008: Muzealizace z hlediska noetiky a ontologie, Muzealizace v soudobé společnosti a poslání muzeologie, Sborník příspěvků ze sympozia 8. – 10. 11. 2006, Technické muzeum v Brně, Praha, 76–85
 Šebek, F. 2008: Pracovníci muzeí ČR a muzeologie – pohled do reálné praxe, Muzealizace v soudobé společnosti a poslání muzeologie, Sborník příspěvků ze sympozia 8. – 10. 11. 2006, Technické muzeum v Brně, Praha, 180–182
 Teisinger, P. 2005: Člověková dobrodružství. Praha
 Tichý, R. 2000: Archeologie bytí, Rekonstrukce a experiment v archeologii, 1, 212–215
 Tomásek, M. 2011: Archeologie – věda pro vědce, koníček pro amatéry, aneb možná dojde i na Lochy, Nováková, D. (ed.): Muzejní spolky včera a dnes, Čáslav, 117–120
 Unger, J. 2005: Archeologická antropologie – co je, co není a proč, Český lid/Etnologický časopis 92, 69–72
 Vencl, S. 1995: Pravěk ve škole, Historický obzor, XI. – XII., 282–284

Summary

Archaeology and the Public. How should a modern 'gate to prehistory' look?

At the beginning of the 21st century, presentation of archaeology in Bohemia, Moravia and Silesia oscillated between the traditional museology and the 'public archaeology' approach. The first feels itself in trouble (Stránský 2005, Šebek 2008), the second hasn't established itself yet. Archaeology in comparison to other disciplines loses in attractiveness. At the same time the financial demands of work with resources is high, it needs to attract wide public interest. The labelling 'primary' and 'secondary' archaeology tries to derive a right to exist from both science and heritage protection. The opinion of the author of this article, based on his personal experience is that it would be better not to spend time on generic and theoretical writing and aimless discussion at conferences but instead he attempted one concrete possible solution, building the Prehistoric Archaeopark in Věstary. The aim of this article is to list reasons why such solution (one of possible ones) is topical: people don't read much, teaching of prehistory in primary and secondary schools is neither better nor worse than earlier, there is a need of presentation of the whole of prehistory as an introduction to regional or specialised museums, to protect archaeological heritage we must use not just the law but also positive motivation (prevention), there is so much information collected that it is necessary to organise it and present to the public, archaeology has only weak feedback of what the public thinks about it and so the use of interactive methods should be perceived both in traditional and untraditional ways.



■ Obr. 23 Nejen dětem umožňuje dílna vyzkoušet alespoň něco z činností pravěku, když je venku špatné počasí



■ Obr. 24 Školní exkurze vždy prahnou po vlastní zkušenosti